

Süryani hayali, Kürt ve Arap gerçeği...

CENGİZ ÇANDAR
Yorum / 28/06/2009

Ömrü 1400 yıla yaklaşan Deyruzzafaran Manastırı'nın avlusunda Metropolit Saliba Özmen'le bir kucaklaşmamız vardı ki, görmeye değer.

Ömrü 1400 yıla yaklaşan Deyruzzafaran Manastırı'nın avlusunda Metropolit Saliba Özmen'le bir kucaklaşmamız vardı ki, görmeye değer. 'Vay benim Fenerbahçeli arkadaşım' diye boynuma atıldı. En son Erbil'de beraberdik aylar öncesinde. Hasret dindirircesine sımsıkı kucaklaştık. Vedalaşırken de, kulağım eğildi 'Transferleri nasıl buluyorsun?' diye sordu

ve cevabımı beklemeden hükmünü verdi: "İç transferin kaymağını biz aldık!"

Halimizi gören Neşe Düzel, "Bu manzara kimseye anlatılmaz" dedi gülererek "surreel bir şey bu..."

Muhterem Peder Saliba Özmen, tam 640 yıl Süryani Kadim Kilisesi'nin Patriklik Makamı olan Deyruzzafaran'a Oxford'dan geldi. Oxford'dan Teoloji doktorası sahibi. "Böylece" dedim "İbrahim Tatlıses'in Urfa'da Oxford vardı da gitmedik mi şeklindeki tezi çöktü. Mardin'de Oxford mu vardı.

Ama Peder Saliba, Mardin'den Oxford'a gitmiş işte..."

Önümüzde Yukarı Mezopotamya'nın uçsuz bucaksız bir okyanus gibi uzanan düzlükleri, taraça taraça ona doğru inen boz ve çıplak arazinin altından başlayarak uzanıyor ve bu 'kadim' coğrafyayı eşsiz bir gizeme büründürüyor.

Her seferinde ne kadar etkilenmişsem, yine aynı yoğunlukta etkileniyorum.

'Efsaneler coğrafyası'nda, Ne de olsa ölümsüz 'Şahmeran efsanesi'nin bir yuvası da burası, Mardin.

Mardin'in geceleri gündüzlerinden de revnaklı. Artuklu Türk döneminden kalma 1000 yıla yakın mazileriyle aydınlatılmış minareler, yukarıda Timur'un bile bir türlü ele geçiremediği kalesi, aşağıda Yukarı Mezopotamya düzlüklerinden ışıklarıyla karanlıkta göz kırpan

Suriye köyleri.

Günlerdir Mardin'deyiz. 'Mardin'de değişim ve gelecek arayışı' başlıklı sempozyum vesilesiyle bir gün Midyat'ta, Deyrulmur'da Ayasofya öncesi inşa edilmiş Mor Gabriel Manastırı'nda, bir başka gün Mazıdağ yakınında, 4 Mayıs'ta kimsenin çözemediği o feci katliamın yaşandığı Zanqirt (Bilge) köyünde, çoğunlukla Mardin'in, tarih kitaplarında röliyeflerini gördüğümüz Babil'in asma bahçeleri gibi üste üste, alt alta sıralanmış taş mekanlarında, daracık mistik sokaklarında. Zaman nasıl geçiyor bilinmez.

Mardin'de bulunmak, bir 'efsaneler coğrafyası'nda tarihin derinliklerinde gezinmek ve günümüze bıraktığı hüznü her daim hissetmek demek.

***

Bu hüznün, benim için, özellikle Süryani mekânlarında kuvvetle hissedilen bir duygu. Mardin'i özel ve eşsiz kılan dinler, diller, kültürler ve medeniyetler dokusunun baskın unsuru Süryaniler ve onlar artık yok gibi.

Mardin kent içi, esas olarak Arap, egemen dil Arapça. Bir-iki istisnası ile tüm kırsalı Kürt. Son on yıl içinde, kent içi nüfusta Arap-Kürt oranı dengelenmiş, yaklaşık yüzde 50-50. Süryaniler ise 75 hane

kadar kalmışlar. Oysa Hz. İsa'nın dilini, Aramice'nin (Süryanice) ana dilleri olan bu topluluk, Mardin'e 'kadim' kimliğini veren ve harikulade birer mimari eser niteliğindeki manastırlarıyla geleceğin bir 'kültür merkezi' ve geleneksel olarak Yukarı Mezopotamya'nın 'merkezi' yapan onlar.

Süryani Kadim Patriği, cemaati kalmadığı, göçe mecbur kaldığı, 1915'ten nasibini aldığı, Lozan'da azınlık statüsü sahibi olmadığı ve kimliği hukuki bir yapıya kavuşmadığı ve bir dizi başka nedenden ötürü, 1932 yılında Şam'a göçmüş.

Bu arada Hindistan'a 3 milyon, Avrupa'da özellikle 1980'li yıllarda göç etmiş olanlarla birlikte onbinlerce ve İstanbul'da 15 bin kadar Süryani yaşadığını, kendi kutsal topraklarında bu sayının 2 bin 500 civarında olduğunu öğreniyoruz.

Mardin'i bir 'kültür, dinler ve dillerin buluşma ve hoşgörü merkezi' yapmak için Vali ve Arap kökenli Belediye Başkanı'nın olağanüstü çaba gösterdiği farkediliyor. Vali'nin 'görsel estetiği bozan her yapı yıkılacak' sloganı ile Mardin'i tüm kadim güzellikleriyle ayağa kaldırma çabası başlamış. 'Mardin'de değişim ve gelecek arayışı' sempozyumu da bu girişimler zincirinin bir halkası.

Ancak, Süryaniler geri döndürülemezse, Süryani toplumu ata toprağında ihya olmazsa ve bunların simgesi olarak Süryani Kadim Patrikliği, Şam'dan Mardin'de, 640 yıl boyunca olduğu gibi Deyrüzafaran'a geri getirilmezse, Mardin'in değişimi gerçekleşmez ve geleceğini arar dururuz.

Benim gözlemim ve vardığım hüküm böyle.

***

Şehir ve çevresi, 4 Mayıs katliamının travmasını yaşıyor. 'Dinler ve dillerin birlikte hoşgörü içinde buluşma yeri' olarak tüm dünyaya sunmayı tasarladıkları Mardin'in üzerine düşen o lekeyi silmek, ortadan kaldırmak istiyorlar.

Ne garip ki, Mardin'in Kürt kırsalındaki Bilge Köyü, giderek bir 'acı turizmi'nin mekânı olmaya yüz tutuyor. Buraya her gelen, bu bölgedeki birçok konu gibi bir 'muamma' haline şimdiden gelen 'cinayet zinciri'nin mekânını bir gidip görmek istiyor. Mardin, bunun üzerine çıkıp, bu lekeyi silmeye gayret ettikçe, Mardin-Diyarbakır karayolunun yaklaşık yarı mesafesinden içeri 2,5 kilometre kıvrılınca varılan ve bir vaha gibi yeşil Bilge Köyü, Mardin'in bugününü ve geleceğini ipotek altına alıyor sanki.

Oysa, Mardin'de geleceğe yönelik akıl almaz 'hayaller'in gerçekleşmesi için kendisi de bir Arap kökenli Mardinli olan Mardin Artuklu Üniversitesi Rektörü Prof.Dr. Bedii Serdar Omay'ın heyecan verici girişimleri söz konusu. Asıl mesleği hekimlik olan Hematoloji profesörü olan Rektör, dokuz aylık çocuk üniversitede 'Kürt Dili ve Edebiyatı Bölümü' kurulması için kolları sıvamış, altyapıyı hazırlamış. Bunu 'Süryanice' ve 'Farsça'ya ilişkin benzeri bölümlerin kurulmasını tasarlayarak yapıyor. Çünkü, Mardin'i, Kadim tarihte olduğu gibi 'Yukarı Mezopotamya'nın Kültür Merkezi' yapmak konusunda hülyası var.

Vali Hasan Duruer, Sempozyum'un açılışında yaptığı konuşmayı 'Hayaller, fikirlerden daha önemlidir' diye bitirdi.

Sözünü ettiği hayaller arasında 50 adet butik otel, 10 bin yatak, yılda en az 5 milyon turist, 2 milyar dolar turizm geliri, Unicef'e üye olmuş, Avrupa Kültür Başkenti olacak bir Mardin var.

Mardin nüfusunun yüzde 50'si 18 yaşın, yüzde 68.5'i 30 yaşın altında. Neredeyse İran nüfus oranlarıyla tıpatıp uyuyor.

Böyle bir 'efsaneler coğrafyası'nda 'gerçek' hayal etmenin ta kendisidir.

Rektör Prof. Dr. Omay'ın Irak ve Suriye'nin bile çehresine değiştirecek çaptaki Mardin'i 'Yukarı Mezopotamya'nın Kültür Merkezi' haline getirmek hedefi, bunun için tasarladığı araçlar, çok somut, çok elle tutular, yani gerçek.

Mardin'i gerçekten 'dinler, diller ve kültürlerin kaynaştığı bir hoşgörü merkezi' haline getirebilmek, Türkiye'yi de kökten ve olması gereken biçimde değiştirebilmenin 'sihirli formülü'nü sunacak.

Ama, bunun 'olmazsa olmaz' şartı ve adeta 'turnusol kâğıdı' Süryanileri ata topraklarına, anavatanlarına geri getirmek.

Bunun için ise, Süryani Kadim Patriği'ni Şam'dan 640 yıl boyunca ikamet ettiği Deyrüzafaran'a taşımak gerekiyor.

Niye olmasın?

Bu bir 'hayal' ise, bu 'efsaneler coğrafyası'nın 'gerçeği' de bu zaten...